

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Литвинюк Олександр Вікторович

УДК 336.764.061: 336.71

**ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ТА
ПАСИВАМИ БАНКІВ**

Спеціальність 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2015

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Одеському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Жердецька Лілія Вікторівна,
Одеський національний економічний університет,
доцент кафедри банківської справи.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Довгань Жанна Миколаївна,
Тернопільський національний економічний
університет,
професор кафедри банківського менеджменту та
обліку;

кандидат економічних наук
Шварц Олександр Вікторович,
ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана»,
доцент кафедри менеджменту банківської діяльності.

Захист відбудеться «4» грудня 2015 року о 12:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.01 Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 211.

Автореферат розісланий «3» листопада 2015 р.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

С. О. Даниліна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Новітні тенденції розвитку банківництва обумовлені необхідністю подолання негативного впливу глобалізації на світові фінансові ринки та потребують впровадження нових підходів до управління діяльністю банків на макро- та мікрорівнях. Руйнівні наслідки впливу світової фінансової кризи на умови функціонування вітчизняних банків ускладнюються нестабільністю внутрішнього політичного та економічного середовища. Це потребує від банків України використання таких методів управління, які б відповідали вимогам фінансової глобалізації, інформаційного суспільства та викликам сучасності. Вагомою складовою створення ефективного механізму фінансового менеджменту банку є побудова науково обґрунтованої системи управління активами та пасивами, здатної забезпечити його платоспроможність на засадах дотримання оптимальних рівнів рентабельності й ризиків.

Дослідженню основних аспектів й розвитку методології управління активами та пасивами банків приділяється значна увага як вітчизняних, так і зарубіжних науковців, серед яких варто відзначити М. Алексеєнко, Л. Алексеєнко, І. Бланка, О. Васюренка, О. Вовчак, І. Волошина, М. Вонга, Є. Деміргуца, М.Т. Джонса, О. Дзюблюка, Ж. Довгань, Дж. Кенжалієва, О. Кириченка, С. Козьменка, Т. Корнієнко, К. Косована, О. Криклій, І. Ларіонову, О. Лаврушина, Дж.Ф. Маршалла, А. Мещерякова, В. Міщенко, А. Мороза, О. Петрика, М. Поморіну, С. Портера, Л. Примостку, П. Роуза, М. Савлука, І. Сало, Т. Савченко, Дж. Сінкі, А. Сондерса, А. Смірнова, Д. Трифонова, В. Усоскіна, Г. Хайзинга, Н. Шульгу та ін.

Вагомий внесок у розвиток основних аспектів формування методичних засад фінансової діяльності банків як невід'ємної складової управління активами та пасивами внесли такі зарубіжні вчені як В.К. Бансал, Х. Грюнінг, Б. Карлоф, Т.У. Кох, Р. Міллер, Г. Мінцберг, Дж. Тобін, А. Томпсон, П. Хонохен; серед вітчизняних науковців слід відзначити Г. Азаренкову, Л. Жердецьку, О. Зарубу, М. Зверякова, В. Коваленко, О. Колодізева, Л. Кузнецову, С. Науменкову, О. Шварца та ін.

Теоретичним і методологічним аспектам формування й моделювання оптимальної структури портфелів активів та пасивів банку присвячено наукові дослідження закордонних та вітчизняних вчених (Б. Баландіна, А. Белякова, В. Вітлінського, П. Конюховського, Н. Костіної, А. Кулакова, Ю. Масленченкова, С. Нельсона, О. Островської, В. Романенко, О. Рубцова, Т. Рудянової, В. Селезньової, А. Сігеля, С. Смірнова та ін.).

Віддаючи належне науковим напрацюванням вітчизняних і зарубіжних учених, варто зауважити, що існує необхідність удосконалення науково-методичних засад формування системи управління активами та пасивами банків в умовах фінансово-економічної нестабільності. Крім того, аналітичний інструментарій оцінки стратегій управління активами та пасивами банків, а також питання оптимізації фінансових результатів з урахуванням зміни конфігурації кривої дохідності потребують більш глибокого теоретико-

методичного обґрунтування. Необхідність розв'язання зазначених проблем визначила актуальність теми дисертаційної роботи, її мету та основні завдання.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація є складовою частиною науково-дослідної роботи кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету за такими темами: «Роль банків у забезпечення сталого розвитку фінансового ринку України» (ДР № 0114U000276), у межах якої розроблено методичні підходи до оцінки дисбалансів у діяльності банків; «Злиття та поглинання у банківському секторі економіки України» (ДР № 0114U005378), де визначено етапи розвитку процесів управління активами та пасивами банківської системи України.

Мета і завдання дослідження. Мета роботи полягає в поглибленні теоретико-методичних положень щодо формування системи управління активами й пасивами банку та обґрунтуванні практичних рекомендацій щодо оцінки стратегій, чинників та оптимізації фінансових результатів управління активами та пасивами банку.

Відповідно до поставленої мети дисертаційного дослідження дисертантом поставлено та вирішено наступні *завдання*:

- визначити теоретичні основи й складові процесів управління активами та пасивами банку;
- розробити науково-методичні засади формування системи управління активами та пасивами банку;
- обґрунтувати методологію оцінки стратегій управління активами та пасивами банків;
- оцінити чинники, що впливають на результати управління активами та пасивами банків;
- проаналізувати дисбаланси фінансової діяльності банків як результат управління активами та пасивами;
- обґрунтувати методичні засади прогнозування кривої дохідності;
- запропонувати науково-методичні підходи до моделювання оптимальної структури портфелів активів та пасивів банку;
- розробити науково-практичні засади декомпозиційного аналізу фінансових результатів у системі управління активами та пасивами банку.

Об'єкт дослідження – процеси управління активами та пасивами банків.

Предмет дослідження – теоретичні засади та методичні підходи до формування системи управління активами та пасивами банків.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети дисертаційної роботи та реалізації поставлених завдань використано загальнонаукові та специфічні методи дослідження. Зокрема, теоретичне узагальнення, процесний та системний підходи (для дослідження економічного змісту управління активами та пасивами та формування складових системи управління активами та пасивами банку); аналіз, синтез, індукція, дедукція (при визначенні основних закономірностей функціонування банку);

багатовимірний кластерний аналіз (для реалізації практичних засад побудови матриці оцінки стратегій управління активами та пасивами банків); кореляційно-регресійний аналіз (при структуризації та виявленні найбільш суттєвих чинників, що впливають на результати управління активами та пасивами банків); оптимізаційне моделювання (при обґрунтуванні структури портфелів активів та пасивів банку); декомпозиційний аналіз фінансових результатів (для обґрунтування найбільш оптимальних портфелів активних та пасивних продуктів з точки зору співвідношення ризикованості та рентабельності на засадах концепції контролінгу).

Інформаційною базою дослідження є чинні законодавчі та нормативні акти України, офіційні статистичні дані Державної служби статистики України, Національного банку України, Асоціації українських банків України, Міністерства фінансів України, офіційні форми звітів банківських установ України, монографічні дослідження та наукові публікації з питань управління та розвитку банківських установ.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертаційній роботі отримано нові наукові результати, які в сукупності вирішують важливе наукове завдання, що полягає у поглибленні теоретичних засад банківського менеджменту та обґрунтуванні науково-методичних рекомендацій щодо покращання системи управління активами та пасивами банку.

Найбільш вагомими науковими результатами дисертаційного дослідження є такі:

удосконалено:

– комплексний підхід до побудови системи управління активами та пасивами банку. Авторський внесок полягає в наступному: система розглядається у межах концепції контролінгу; базується на виділених принципах управління; складається з рівнів залежно від мети, суб'єктів, об'єкту та інструментів управління. Використання даного підходу дозволяє оцінити дієвість прийнятих рішень щодо забезпечення оптимальної структури портфелів активів та пасивів банку на стратегічному, тактичному та оперативних рівнях;

– методологію формування стратегій управління активами та пасивами банку: розроблено теоретичні й реалізовано практичні засади побудови матриці оцінки стратегій управління активами та пасивами банків; на відміну від існуючих, обґрунтовано класифікацію стратегій на площині «ризик-дохід» та проведено їх оцінку з використанням багатовимірного кластерного аналізу. Запропонована методологія сприяє реалізації завдань досягнення ефективності стратегічного рівня системи управління активами та пасивами банку;

– науково-методичні підходи до оцінки впливу дисбалансів фінансової діяльності банку на основні результати управління його активами та пасивами – чистий фінансовий потік, чистий фінансовий результат, чисту процентну маржу та віддачу власного капіталу. Використання запропонованого підходу, на відміну від існуючих, дозволяє визначити чинники та обґрунтувати заходи

покращання результатів управління активами та пасивами банку на різних рівнях;

– науково-методичні засади прогнозування конфігурації кривої дохідності банку; відмінністю від існуючих підходів є виділення автором таких основних параметрів прогнозу, як строкова структура відсоткових ставок, що разом із включенням до моделі макроекономічних чинників дозволяє прогнозувати зміни дохідності фінансових інструментів та урахувати особливості вітчизняного банківського ринку;

набули подальшого розвитку:

– концептуалізація підходів до оцінки чинників впливу на основні результати управління активами та пасивами банку; авторським внеском є обґрунтування системи показників та визначення особливостей їх впливу в сучасних умовах. Використання запропонованих підходів дозволяє класифікувати й оцінити вплив основних макроекономічних та внутрішньобанківських чинників на показники прибутковості за допомогою використання кореляційно-регресійного аналізу і врахувати найбільш значущі чинники у процесі прийняття управлінських рішень;

– науково-методичні підходи щодо побудови моделей оптимізації структури активів та пасивів, до яких, на відміну від існуючих, включено показник динаміки процентних ставок, а система обмежень будується залежно від стратегії управління активами та пасивами банку. Урахування зазначених індикаторів дозволяє підвищити достовірність прогнозу цільових фінансових показників та забезпечує досягнення оптимальної структури портфелів активів та пасивів банку з урахуванням поставлених цілей;

– обґрунтування необхідності використання декомпозиційного аналізу фінансових результатів. Запропонований підхід, на відміну від існуючих, пов'язує систему управління активами та пасивами банку з концепцією контролінгу та дозволяє зробити обґрунтований вибір найбільш оптимальних портфелів активних та пасивних продуктів з точки зору співвідношення ризикованості та рентабельності.

Практичне використання одержаних результатів полягає в тому, що запропоновані автором теоретичні та науково-методичні рекомендації щодо покращання системи управління активами та пасивами банку можуть бути використані в практичній діяльності банків для підвищення ефективності управління активами та пасивами. Практичне використання отриманих науково-методичних результатів дисертаційного дослідження підтверджується довідками про впровадження в банківських установах України.

У діяльності АТ «Укрексімбанк» для підвищення ефективності управління активами та пасивами використовуються практичні засади побудови матриці оцінки стратегій управління активами та пасивами (довідка від 17.05.2015 р. № 063-00/1825).

Розроблена методика оцінки впливу макроекономічних та внутрішньобанківських чинників на розмір чистої процентної маржі запроваджена в практичну діяльність регіонального відділення акціонерного

банку «Південний» в м. Дніпропетровськ (довідка від 22.05.2014 р. № 25/1786/1).

Запропонований концептуальний підхід щодо формування системи управління активами та пасивами банку в контексті концепції контролінгу й методика побудови моделей оптимізації портфелів активів та пасивів банку використовуються в практичній діяльності ПАТ «Ощадбанк» з метою вибору найбільш оптимальних портфелів активних та пасивних продуктів та забезпечення ефективності управлінських рішень (довідка від 09.01.2014 р. № 37/01-07/173/1).

Основні теоретичні положення і висновки дисертації використовуються в навчальному процесі Одеського національного економічного університету при викладанні дисциплін «Аналіз банківської діяльності», «Фінансовий менеджмент в банку», «Управління фінансовою стійкістю банку» (довідка від 11.05.15 р. № 01-18/1177).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійно виконаним та завершеним дослідженням. Основні наукові розробки, положення наукової новизни та пропозиції отримані автором особисто і знайшли відображення в опублікованих працях. З наукових праць, опублікованих у співавторстві, у дисертації використані лише ті ідеї та положення, які є результатом власної роботи здобувача, що вказано у списку публікацій.

Апробація результатів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження були представлені на науково-практичних та міжнародних конференціях, а саме: Всеукраїнській науково-практичній інтернет-конференції «Наука: теорія та практика» (м. Черкаси, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми забезпечення сталої економіки в країні» (м. Дніпропетровськ, 2012 р.); XIII Міжнародній науково-практичній конференції «Економічні дисбаланси в глобалізованому світі» (м. Київ, 2012 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Сучасна економіка: сценарії і стратегії» (м. Сімферополь, 2012 р.); Міжнародній конференції «Реформування та розвиток науки: сучасні виклики» (м. Київ, 2013 р.); Всеукраїнській науково-практичній конференції студентів, аспірантів і молодих вчених «Фінансово-економічні проблеми сучасного світу: шляхи і перспективи їх вирішення на мікро-, макро- та мегарівнях» (м. Кременчук, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми розвитку сучасної економіки» (м. Дніпропетровськ, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні питання економічних наук» (м. Одеса, 2013 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Соціально-економічні реформи в контексті глобалізації та євроінтеграції» (м. Львів, 2013 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток національної економіки: методологія та практика» (м. Івано-Франківськ, 2014 р.); II Міжнародній науково-теоретичній конференції молодих вчених і студентів «Менеджмент та маркетинг: Сучасні глобальні виклики» (м. Донецьк, 2014 р.); Міжнародній

науково-практичній конференції «Формування та ефективність використання фінансових ресурсів в економічній діяльності» (м. Чернігів, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка та менеджмент: стратегічні імперативи, аналіз тенденцій та перспектив розвитку» (м. Херсон, 2014 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Управління економічними процесами на макро- і мікрорівні: проблеми та перспективи вирішення» (м. Львів, 2014 р.); XII Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації» (м. Тернопіль, 2015 р.).

Публікації. Основні положення дисертаційного дослідження висвітлені у 29 наукових працях загальним обсягом 13,65 друк. арк., з яких особисто автору належить 13,3 друк. арк., із них: 3 публікації у колективних монографіях, 8 статей у наукових фахових виданнях України з економіки (з них: 3 – у виданнях, включених до міжнародних наукометричних баз), 2 статті у інших наукових виданнях, 16 публікацій у тезах доповідей на міжнародних науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг роботи – 345 сторінки, основний зміст викладено на 195 сторінках, у тому числі на 24 сторінках розміщено 26 таблиць, 26 рисунків, з яких 2 займають повних дві сторінки, 19 додатків на 126 сторінках, список використаних джерел із 224 найменувань розміщений на 23 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У вступі обґрунтовано актуальність обраної теми, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, розкрито новизну та практичне значення одержаних результатів, зв'язок роботи з науковими програмами, наведено інформацію про апробацію результатів дослідження, окреслено особистий внесок здобувача.

У першому розділі «**Теоретичні засади формування системи управління активами та пасивами банку**» визначено теоретичні основи та складові процесів управління активами та пасивами банків; розроблено методологічні засади формування системи управління активами й пасивами банків та наведене теоретичне обґрунтування сучасних стратегій управління активами та пасивами банків.

Узагальнення теоретичних підходів зарубіжних та вітчизняних вчених дало можливість визначити управління активами та пасивами як формування такої структури активів та пасивів банку, що забезпечує необхідний для зростання вартості власного капіталу рівень чистої процентної маржі за умови дотримання прийнятного рівня ризиків. Варто зауважити, що структура активів та пасивів постійно змінюється у результаті впливу зовнішніх чинників та діяльності працівників банку по управлінню фінансовими потоками.

У результаті дослідження виділено два підходи щодо розуміння змісту даного поняття: вузький та широкий. У вузькому розумінні управління

активами та пасивами банку направлене на максимізацію чистої процентної маржі при обмеженому рівні ризиків на засадах оптимізації портфелів активних та пасивних операцій. Цей підхід змушує банки здійснювати моніторинг ліквідності та ризикованості. Особливістю поняття управління активами та пасивами у широкому розумінні є забезпечення зростання вартості капіталу банку на засадах чистої процентної маржі (як результату оптимізації портфелів активів та пасивів банку), управління непроцентними доходами, організація бізнес-процесів та інші чинники.

У роботі розроблено й запропоновано комплексний підхід до формування системи управління активами та пасивами банків. Під системою управління активами та пасивами банку запропоновано розуміти сукупність елементів (суб'єкти, об'єкти, інструменти), які перебувають у відносинах і зв'язках один з одним та визначаються на кожному рівні управління (стратегічному, тактичному та оперативному) для досягнення поставленої мети зростання вартості капіталу банку, утворюючи структурно-функціональну нерозривність й цілісність, що постійно перебуває в процесі динамічного розвитку під впливом макроекономічних та внутрішньобанківських факторів. Доведено, що систему управління активами та пасивами необхідно будувати з урахуванням вимог концепції контролінгу, яка формує сучасну парадигму управління банком на засадах декомпозиції його фінансових результатів та ризиків.

Залежно від мети і завдань виділено стратегічний, тактичний та оперативний рівні системи управління активами та пасивами банку. Кожен рівень характеризується певними об'єктами, суб'єктами та інструментами управління. На стратегічному рівні управління активами та пасивами банків спрямоване на формування фінансових потоків банку з метою зростання вартості капіталу (об'єкт управління) в умовах волатильності мікро- та макросередовища з використанням таких інструментів як кореляційно-регресійний, багатовимірний кластерний аналіз, прогнозування конфігурації кривої дохідності. Суб'єктами управління на даному рівні виступають управлінські органи банку – передусім правління, комітет з управління активами та пасивами, казначейство та інші.

На тактичному рівні управління активами та пасивами банку зосереджене на оптимізації фінансових потоків, що спрямовано на забезпечення зростання чистої процентної маржі та раціональності використання фінансових ресурсів банку при дотриманні допустимих рівнів ринкових ризиків за допомогою таких інструментів, як оцінка, моніторинг та прогнозування активних й пасивних операцій за ознакою ризикованість-прибутковість. Основними об'єктами управління виступають чиста процента маржа банку та відкриті позиції від прийнятих ринкових ризиків, суб'єктами – департамент внутрішнього контролю; фінансово-аналітична служба тощо.

На оперативному рівні завданням управління активами та пасивами банків є дотримання обов'язкових та внутрішніх економічних нормативів щодо збалансування ліквідності й валютного ризику за допомогою таких

інструментів як аналіз й моніторинг відкритих позицій та дотримання платіжного календаря. Головними суб'єктами управління виступають: відповідальні менеджери мідл-, фронт- та бек-офісів банківського бізнесу. Використання запропонованого підходу до розуміння сутності та складових системи управління активами та пасивами дозволяє оцінити дієвість прийнятих управлінських рішень щодо забезпечення оптимальної структури портфелів активів та зобов'язань банку з погляду поставлених стратегічних цілей.

За результатами аналізу економічної літератури з питань менеджменту визначено місце стратегії управління активами та пасивами в системі стратегій банку. Установлено, що методологічні підходи щодо класифікації стратегій управління активами та пасивами, які б базувалися на оцінці співвідношення ризику та доходності банківської діяльності й відповідали сучасним умовам функціонування банків, відсутні. На основі обґрунтування показників ризику й доходу та їх граничних значень розроблено матрицю стратегій управління активами та пасивами банків. Залежно від комбінації показників ризику та доходу виділено наступні стратегії: стратегія найбільш ефективного управління, оптимальна, збалансована, стримана, обережна, трансформаційна, спекулятивна.

У другому розділі «Оцінка сучасних тенденцій і чинників процесів управління активами та пасивами банків України» надано оцінку стратегій управління активами та пасивами банків України; проведено класифікацію чинників, що впливають на результати управління активами та пасивами банків; здійснено факторний аналіз дисбалансів у діяльності банків.

На основі використання багатовимірною кластерного аналізу обґрунтовано методичні засади оцінки стратегій управління активами та пасивами банків з урахуванням теоретичного припущення, розробленого у першому розділі дисертаційного дослідження (рис. 1).

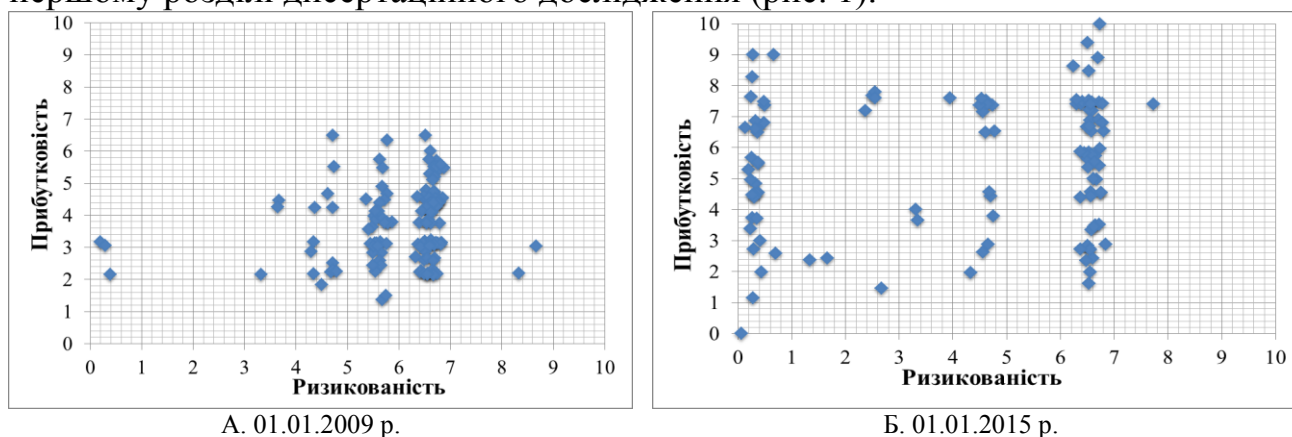

Рис. 1 Розподіл банків на кластери залежно від оцінки стратегій управління активами та пасивами

Джерело: розроблено автором

Із метою формування кластерів за рівнем прибутковості обґрунтовано використання таких показників як чиста процентна маржа та

рентабельність/збитковість активів. Рівень ризику визначено за показниками миттєвої ліквідності, співвідношення кредитів й депозитів та кредитного ризику. Найменшому номеру кластера відповідають найкращі значення показників. Значення дисперсій кластерів та сумарної внутрішньокластерної дисперсії свідчать про однорідність отриманого розподілу банків за критеріями ризикованості та прибутковості. За результатами реалізації методичних підходів щодо оцінки стратегій управління активами та пасивами з використанням кластерного аналізу встановлено, що в докризовий період банки використовували переважно трансформаційну та спекулятивну стратегії управління активами й пасивами. Сучасний кризовий період зумовлює зростання дисбалансів у розподілі фінансових результатів та ризиків серед банків України, тому збільшується кількість банків, які використовують найбільш ефективну стратегію. Однак велика кількість банків використовує спекулятивну стратегію, а в цілому стратегії більшості банків охарактеризовано як неефективні.

Як основні результати управління активами та пасивами (ураховуючи наявну інформаційну базу), обґрунтовано такі показники як чиста процентна маржа та віддача власного капіталу. Обґрунтування чинників впливу на результати управління активами та пасивами банку зроблено за результатами аналізу аналогічних досліджень учених-економістів в країнах, що розвиваються, та у країнах з розвинутою економікою. Узагальнення результатів кореляційно-регресійного аналізу чинників впливу на результати управління активами й пасивами банків України за період з 01.03.2004 по 01.01.2015 рр. аналізу наведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Результати економіко-математичного моделювання впливу чинників на результати управління активами й пасивами банків України за період з 01.03.2004 по 01.01.2015 рр.

Чинники		Показники, що характеризують результати УАП	
		Чиста процентна маржа	Віддача власного капіталу
Макро-економічні	Державний бюджет /ВВП	Впливає	Впливає
	Кредитний портфель/ВВП	Впливає	Впливає
	Темпи росту ВВП	Впливає	Впливає
	Індекс концентрації Херфіндаля-Хіршмана	Впливає	Незначущий
	Частка іноземного капіталу в стат. капіталі банків	Впливає	Незначущий
	Прямі іноземні інвестиції в економіку / ВВП	Впливає	Впливає
Внутрішньобанківські	Власний капітал / Зобов'язання	Впливає	Впливає
	Міжбанківські кредити / Зобов'язання	Впливає	Впливає
	Клієнтська база / Чисті активи банку	Впливає	Незначущий
	Високоліквідні активи / Чисті активи банку	Незначущий	Впливає
	Постійні активи / Чисті активи банку	Впливає	Впливає
	Кредити фіз. осіб / Кредитний портфель	Впливає	Впливає
	Кредити юр. осіб / Кредитний портфель	Впливає	Впливає
	(Власний капітал – постійні активи) / Чисті активи	Впливає	Впливає
Кредитний портфель / Кошти клієнтів	Впливає	Впливає	

Джерело: розроблено автором

На основі проведеної структуризації чинників впливу за обґрунтованою системою показників доведено, що найбільш вагомий внесок у зміни результатів управління активами та пасивами банків України за період з 01.04.2003 по 01.01.2015 рр. здійснювали зовнішні макроекономічні чинники.

У роботі на засадах використання таких методів дослідження, як геп-аналіз та матриця фондування мінімального ризику ліквідності, проаналізовано розмір та динаміку дисбалансів за найбільшими банками України. За результатами аналізу впливу дисбалансів фінансової діяльності банків України на основні показники ефективності управління активами та пасивами обґрунтовано, що найбільш чутливими до зміни структури портфелю активів та пасивів банку є чисті фінансові потоки банку отримані від фінансової діяльності, прибуток та чиста процента маржа.

У третьому розділі «**Обґрунтування напрямів удосконалення системи управління активами та пасивами банку**» запропоновано науково-методичні засади оцінки й прогнозування кривої дохідності; здійснено моделювання оптимальної структури активів й пасивів; запропоновано методику декомпозиційного аналізу фінансових результатів у системі управління активами та пасивами банку на засадах концепції контролінгу.

У дисертаційній роботі обґрунтовано теоретичне припущення щодо моделювання строкової структури відсоткових ставок – рівень ставок залежить від строку до погашення; макроекономічних змінних та попиту на ліквідність:

$$R = C + a_1 t + a_2 T + a_3 L + a_4 GDP + a_5 CPI + a_6 B + a_7 Libor + a_8 ECR + \varepsilon_i \quad (1)$$

R – рівень процентних ставок (залежна змінна);

$a_1 \dots a_8$ – коефіцієнти при незалежних змінних;

t – строк до погашення; T – рік;

L – попит на ліквідність; GDP – динаміка ВВП;

CPI – індекс споживчих цін (ІСЦ); B – співвідношення експорту та імпорту;

$Libor$ - кредитна ставка Лондонського міжбанківського ринку;

ECR – зміна валютного курсу; ε_i – стандартна помилка.

Як залежну змінну у дослідженні використано ставки за державними облігаціями (ОВДП), ставку за кредитами, що надані недепозитним корпораціям, та ставку міжбанківського кредитного ринку України. З метою прогнозування строкової структури відсоткових ставок та побудови кривої дохідності при формуванні системи управління активами та пасивами банку використано регресійне рівняння із залежною змінною «дохідність за державними облігаціями». Використання саме цієї моделі зумовлене тим, що процеси побудови раціональної системи управління активами та пасивами банку вимагають виокремлення процентного та кредитного ризиків при прогнозуванні строкової структури відсоткових ставок (табл. 2).

Результати економіко-математичного моделювання строкової структури відсоткових ставок за період 2008-2014 рр.

Період	Незалежні змінні									Статистичні параметри	
	Константа	Період	Строк до погашення	Експорт /Імпорт	Індекс споживчих цін	Libor	Валютний курс	Динаміка ВВП	Попит на ліквідність	R-квадрат	Значущість F-критерію
	Залежна змінна - дохідність за державними облігаціями										
1. Усього за період дослідження 2008-2014	0,98	-0,629	0,066	н/з	-0,75*	-0,08*	1,057	-1,83	-0,012	0,57	<0,01
2. У т. ч. 2013-2014 за видами зв'язку:											
2.1.Лінійний	0,09423	н/з	0,00135*	н/з	0,331	н/з	н/з	н/з	-0,0004	0,81	<0,01
2.2.Квазілінійний	-49,86	2,85	н/з	6,89	38,55	н/з	-0,004*	19,91*	н/з	0,82	<0,01
3. Розрив між довго- та короткостроковими ставками											
2008-2014	96,45	н/з	x	н/з	-104,1	н/з	13,05*	-42,3*	н/з	0,61	<0,01

* рівень значущості до 0,1; н/з – змінна виявилася незначущою та була виключена з моделі; x – включення до розрахунків не має сенсу.

Джерело: розроблено автором

Прогнозні криві дохідності побудовано з урахуванням офіційних даних щодо запланованих значень основних макроекономічних показників. Конфігурації кривих дохідності, отриманих за результатами побудованих прогнозів, свідчать про зменшення рівня ставок, однак економічна ситуація в країні залишається невизначеною, що обмежує можливості скорочення ставок у довгостроковій перспективі. Отже, зростання різниці між коротко- та довгостроковими ставками зменшується, однак довгострокові вкладення залишаються найбільш ризикованими з точки зору кредитного та процентного ризиків.

У дослідженні удосконалено методичні підходи до оптимізаційного моделювання структури портфелів активів та зобов'язань: цільові показники розраховуються з урахуванням динаміки ставок за кожним з виділених видів активів й зобов'язань, а система обмежень будується залежно від стратегії управління активами та пасивами банку. Так, для банків, які використовують трансформаційну стратегію, пропонується оптимізаційна модель, що максимізує чисту процентну маржу та спред; проте в сучасних умовах обґрунтовано використання збалансованої стратегії – обмеження у цьому випадку передбачають мінімізацію дисбалансів і ризиків та отримання спреду на середньому рівні. Оскільки ставки за окремими складовими портфелів активів та пасивів змінюються неоднорідно, урахування динаміки ставок при побудові оптимізаційних моделей дозволить покращити процеси управління

базисним процентним ризиком. Використання такого підходу сприятиме забезпеченню необхідного рівня спреду й чистої процентної маржі.

З метою удосконалення системи управління активами та пасивами на тактичному рівні обґрунтовано необхідність використання методики оцінки внеску кожного з депозитних та кредитних продуктів банку в його фінансовий результат у контексті концепції контролінгу. За результатами використання цієї методики було визначено найбільш оптимальні кредитні та депозитні продукти банку. Запропонована методика розрахунку внеску банківських продуктів у фінансовий результат банку дозволяє оптимізувати ресурси банку й створюватиме передумови для зростання прибутку та вартості власного капіталу.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено теоретичне узагальнення і практичне вирішення наукового завдання, яке полягає в розробці науково-методичних рекомендації щодо удосконалення системи управління активами та пасивами банку на засадах прогнозування конфігурації кривої дохідності та оптимізації структури портфелів активів та пасивів.

За основними результатами дисертаційної роботи зроблено такі висновки:

1. У процесі виконання дисертаційної роботи встановлено недостатність комплексних теоретичних розробок у сфері ефективного управління активами та пасивами банку. Дослідження процесів управління активами та пасивами банку необхідно проводити у межах концепції контролінгу, яка передбачає взаємозв'язок між результатами діяльності банку на різних рівнях управління. Управління активами та пасивами у сучасних умовах діяльності банку – це багаторівневий, складний процес оптимізації фінансових потоків та результатів діяльності банку на засадах дотримання певних пропорцій між обсягами, видами та строками активних і пасивних операцій з метою забезпечення зростання власного капіталу банку. Основними результатами управління активами та пасивами банку є чистий фінансовий результат, чистий фінансовий потік, чиста процентна маржа, віддача власного капіталу та ринкова вартість банку.

2. Метою побудови та функціонування ефективної системи управління активами та пасивами банку є подолання негативних наслідків світової економічної кризи та внутрішньої національної нестабільності. У роботі обґрунтовано економічний зміст та складові системи управління активами і пасивами банку. Установлено, що формування системи відбувається під впливом зовнішнього середовища у межах концепції контролінгу та з урахуванням принципів управління. Залежно від мети та завдань виділено стратегічний, тактичний та оперативний рівні управління, кожному з яких притаманні специфічні суб'єкти, об'єкти та інструменти. Практична значущість побудованої системи для вітчизняних банків полягає у

забезпеченні можливості кількісної оцінки управлінських рішень на різних рівнях.

3. Сучасні умови банківської діяльності потребують обґрунтування й використання нових підходів до формування методологічних засад побудови та оцінки стратегій управління активами та пасивами. Існуючі підходи до визначення та оцінки ефективності стратегій управління активами та пасивами банків не відповідають сучасним умовам та потребують удосконалення. На засадах розробленого у дослідженні теоретичного припущення побудовано матрицю оцінки стратегій управління активами та пасивами у площині «ризик-дохід». Використання багатовимірного кластерного аналізу дозволило обґрунтувати практичні рекомендації до побудови матриці стратегій управління активами і пасивами банків. Установлено, що в докризовий період банки використовували переважно трансформаційну та спекулятивну стратегії управління активами й пасивами. У сучасних умовах певна кількість вітчизняних банків використовує найбільш ефективну стратегію, значна кількість банків – спекулятивну, однак стратегії більшості банків можуть бути оцінені як неефективні.

4. Процеси формування необхідного рівня фінансових результатів діяльності банку потребують кількісного виміру чинників, що на них впливають. З метою проведення оцінки та структуризації основних чинників, що впливають на результати управління активами та пасивами банків розглянуто існуючі підходи до їх визначення в країнах, що розвиваються, та у розвинутих країнах. Адаптація та використання зазначених підходів для аналізу ефективності процесів управління активами та пасивами банків України дозволили дійти висновку, що найбільш впливовими на результати управління активами та пасивами банків за період з 01.04.2003 по 01.01.2015 рр. є зовнішні макроекономічні чинники.

5. Особливої уваги при розробці рекомендацій щодо підвищення ефективності функціонування системи управління активами та пасивами банку в сучасних умовах потребують аналіз та оцінка дисбалансів фінансової діяльності банків України. За результатами дослідження впливу дисбалансів фінансової діяльності на основні результати управління активами та пасивами обґрунтовано, що найбільш чутливими до зміни структури портфелю активів та пасивів банку являються чисті фінансові потоки банку, отримані від фінансової діяльності, прибуток та чиста процента маржа. Використання запропонованого підходу дозволяє виявити й провести оцінку впливу чинників за допомогою кореляційно-регресійного аналізу на зазначені вище показники й забезпечує раціональне прийняття управлінських рішень.

6. Для врахування впливу макроекономічної ситуації на процеси управління активами та пасивами банку у роботі обґрунтовано основні напрями удосконалення науково-методичних засад прогнозування конфігурації кривої дохідності банку. За результатами кореляційно-регресійного аналізу доведено, що з метою прогнозування слід застосовувати рівняння регресії, де як залежну змінну використано ставку за державними

облігаціями, оскільки вона найменшим чином пов'язана з кредитним ризиком. Отримані конфігурації прогнозних кривих доходності дають змогу зробити висновок щодо несуттєвого скорочення рівня процентних ставок, а незначний розрив між довго- та короткостроковими ставками зумовлений невизначеністю макроекономічної ситуації.

7. Підвищення якості процесів управління активами та пасивами банку забезпечується на основі впровадження методичних підходів до оптимізаційного моделювання структури портфелів активів та зобов'язань. При цьому необхідно приділити увагу врахуванню можливих змін у динаміці процентних ставок та формуванню системи обмежень на засадах завдань стратегії управління активами та пасивами банку. Зазначене дозволить, по-перше, врахувати базисний процентний ризик, та, по-друге, підвищити точність прогнозу чистої процентної маржі та спреду. Практичне використання запропонованого підходу сприятиме досягненню запланованого рівня чистої процентної маржі як цільового показника тактичного рівня управління активами та пасивами банку.

8. Ефективності прийняття обґрунтованих управлінських рішень сприятиме впровадження запропонованих рекомендацій щодо вдосконалення складових системи управління активами та пасивами банку на засадах декомпозиції фінансових результатів банку в розрізі портфелів банківських продуктів в межах концепції контролінгу. Застосування методичних підходів декомпозиційного аналізу передбачає розподіл чистого процентного доходу, чистої процентної маржі та процентного спреду між банківськими продуктами. Результати такого аналізу дозволяють зробити обґрунтований вибір найбільш оптимальних портфелів активних та пасивних продуктів з точки зору співвідношення ризикованості та рентабельності.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У монографіях:

1. Розвиток банківської системи в умовах формування нової архітектури фінансового ринку / за ред. В.В. Коваленко: [Монографія]. – Одеса: Атлант, 2012. – 765 с. (44,48 д.а.) *Особистий внесок здобувача: визначено сутність та обґрунтовано основні складові процесів управління активами та пасивами банків (1,4 д.а.)*

2. Банківське регулювання і нагляд: методологія та практика / за ред. В.В. Коваленко: [Монографія]. – Одеса: Атлант, 2013. – 491 с. (28,66 д.а.) *Особистий внесок здобувача: досліджено сучасні тенденції функціонування банківської системи України, визначено особливості управління активами та пасивами (0,7 д.а.)*

3. Діяльність банків у забезпеченні сталого розвитку фінансового ринку України / за ред. В.В. Коваленко: [Монографія]. – Одеса: Атлант, 2014. – 358 с. (20,69 д.а.) *Особистий внесок здобувача: визначено основні етапи розвитку процесів управління активами та пасивами банківської системи*

України, обґрунтовано методичний підхід до оцінки дисбалансів фінансової діяльності банків як основної складової системи управління активами та пасивами (1,4 д.а.)

Статті у наукових фахових виданнях України:

4. Литвинюк О.В. Формування стратегії та підходів до управління пасивами та активами банківських установ / О.В. Литвинюк // Науковий вісник ОНЕУ. – 2012. – № 21 (173). – С. 135–141. (0,44 д.а.)

5. Литвинюк О.В. Механізм формування та використання пасивних та активних операцій банківськими установами України / О.В. Литвинюк // Щомісячний інформаційно-аналітичний журнал «Економіка. Фінанси. Право». – 2013. – №4/1. – С. 16–19. (0,44 д.а.)

6. Литвинюк О.В. Аналіз ефективності механізму формування та використання пасивних операцій банківськими установами України / О.В. Литвинюк // Вісник Запорізького національного університету. Економічні науки – 2013 – №3(19). – С. 115–120. (0,38 д.а.)

7. Литвинюк О.В. Необхідність формування сучасного механізму управління активами та пасивами банківських установ / О.В. Литвинюк // Вісник Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова. Економіка. – 2013. – Том 18. – Випуск 1/1. – С. 226–230. (0,75 д.а.)

8. Литвинюк О.В. Концептуальні засади формування фінансової моделі банку як основної складової процесу управління активами та пасивами банку / О.В. Литвинюк, Л.В. Жердецька // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Економічні науки». – Херсон, 2014. – Випуск 9. – Частина 5. – С. 174–178. (0,75 д.а.) *Особистий внесок здобувача: запропоновано концептуальний підхід до формування фінансової моделі банку на основі концепції контролінгу (0,4 д.а.)*

Статті у наукових виданнях інших держав та виданих в Україні, які внесені в міжнародні наукометричні бази даних:

9. Литвинюк О.В. Методологічні засади інтегральної оцінки фінансової стійкості банківської системи України на основі якості управління активами та пасивами. / О.В. Литвинюк // Науковий журнал «Економічний форум». – 2014. – №2. – С. 209–214. (0,5 д.а.)

10. Литвинюк О.В. Методика оцінки ліквідності в контексті комплексного управління активами та пасивами банківських установ в сучасних умовах / О.В. Литвинюк // Науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка». – 2014. – № 3(52). – С. 263–269. (1,06 д.а.)

11. Литвинюк О.В. Обґрунтування концептуальних підходів до оцінки чинників, що впливають на результат управління активами та пасивами банків / О.В. Литвинюк // Міжнародний науково-виробничий журнал «Сталий розвиток економіки». – 2015. – №2 (27). – С. 311–317. (0,81 д.а.)

Статті у інших наукових виданнях:

12. Литвинюк О.В. Особливості забезпечення процесу управління активами та пасивами банківських установ / О.В. Литвинюк // Кримський економічний вісник. – 2012. – №1(01). – С. 25–27. (0,44 д.а.)

13. Литвинюк О.В. Методичні підходи до визначення основних етапів розвитку процесів управління активами та пасивами банківських установ України / О.В. Литвинюк // Науковий журнал «Молодий вчений». – 2014. – №7 – С. 41–44. (0,69 д.а.)

Матеріали і тези наукових конференцій:

14. Литвинюк О.В. Сутність та необхідність управління активами та пасивами банку / О.В. Литвинюк // Наука: теорія та практика: матеріали всеукр. наук.-практ. інтернет-конф., 8 червня 2012 р. – Черкаси: ТОВ «МАКЛАУТ», 2012. – С. 27–30. (0,19 д.а.)

15. Литвинюк О.В. Формування стратегії і підходів до управління активами та пасивами банку / О.В. Литвинюк // Актуальні питання економічних наук: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 8-9 червня 2012 р. – Одеса: «Центр економічних досліджень та розвитку», 2012. – С. 118–120. (0,31 д.а.)

16. Литвинюк О.В. Система управління активами та пасивами банківських установ / О.В. Литвинюк // Економічні дисбаланси в глобалізованому світі: матеріали XIII міжнар. наук.-практ. конф., 14 липня 2012 р. – Київ: Аналітичний центр «Нова економіка», 2012. – С. 78–81.(0,31 д.а.)

17. Литвинюк О.В. Організаційне та інформаційне забезпечення управління пасивами і активами банку/ О.В. Литвинюк // Проблеми забезпечення сталої економіки в країні: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 21-22 вересня 2012 р. – Дніпропетровськ: «Перспектива», 2012. – С. 22–25. (0,31 д.а.)

18. Литвинюк О.В. Механізм управління активами та пасивами банківських установ / О.В. Литвинюк // Сучасна економіка: сценарії і стратегії: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 2-3 листопада 2012 р. – Сімферополь: «Economics», 2012. – С. 92–94. (0,31 д.а.)

19. Литвинюк О.В. Банківські ресурси – основний елемент механізму управління активами та пасивами банківських установ/ О.В. Литвинюк // Реформування та розвиток науки: сучасні виклики: матеріали міжнар. конф., 2 лютого 2013 р. – Київ: Центр наукових публікацій, 2013. – С. 59–63. (0,38 д.а.)

20. Литвинюк О.В. Проблеми формування механізму управління активами та пасивами банківських установ / О.В. Литвинюк // Фінансово-економічні проблеми сучасного світу: шляхи і перспективи їх вирішення на мікро-, макро- та мегарівнях: матеріали II всеукр.наук.-практ. конф., 22 лютого 2013 р. – Кременчук: ПП Щербатих, 2013. – С. 166–167. (0,13 д.а.)

21. Литвинюк О.В. Взаємозв'язок пасивних та активних операцій банківських установ / О.В. Литвинюк // Актуальні проблеми розвитку сучасної

економіки: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 13-14 березня 2013 р. – Дніпропетровськ, 2013. – С. 198–200. (0,19 д.а.)

22. Литвинюк О.В. Гнучке управління активами та пасивами – необхідна умова забезпечення фінансової стійкості банківських установ / О.В. Литвинюк // Роль банків у забезпеченні сталого розвитку фінансового ринку та реального сектору економіки України: матеріали наук.-практ. конф., 2014 р. – Херсон: Грінь Д.С., 2014. – С. 285–291. (0,25 д.а.)

23. Литвинюк О.В. Ефективне управління активами та пасивами – необхідна умова забезпечення фінансової стійкості та надійності банківських установ / О.В. Литвинюк // Соціально-економічні реформи в контексті глобалізації та євроінтеграції: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 31 січня 2014 р. – Частина 1. – Львів: «Львівська економічна фундація», 2013. – С. 57–60. (0,31 д.а.)

24. Литвинюк О.В. Шляхи підвищення ефективності управління активами та пасивами банківських установ / О.В. Литвинюк // Розвиток національної економіки: методологія та практика: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 15-16 квітня 2014 р. – Івано-Франківськ: «Крок», 2014. – С. 147–148. (0,19 д.а.)

25. Литвинюк О.В. Вплив діяльності міжнародних фінансових інститутів на процеси управління активами та пасивами банківських установ України / О.В. Литвинюк // Менеджмент та маркетинг: Сучасні глобальні виклики: матеріали II міжнар. наук.-теорет. конф., 24-25 квітня 2014 р. – Донецьк: ДВНЗ «Донецький національний технічний університет», 2014. – С. 276–278. (0,13 д.а.)

26. Литвинюк О.В. Вплив фінансової інтеграції та глобалізації на процеси управління активами та пасивами банківських установ / О.В. Литвинюк // Управління економічними процесами на макро- і макрорівні: матеріали міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 11-12 квітня 2014 р. – Львів: Видавництво «Львівської політехніки», 2014. – С. 312–313. (0,13 д.а.)

27. Литвинюк О.В. Управління активами та пасивами банківських установ: сучасні методи та інструменти / О.В. Литвинюк // Формування та ефективність використання фінансових ресурсів в економічній діяльності: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 11-12 квітня 2014 р. – Чернігів: Видавничий дім «Гельветика», 2014. – С. 126–130. (0,31 д.а.)

28. Литвинюк О.В. Оптимізація процесів управління активами та пасивами банківських установ в сучасних умовах фінансової нестабільності / О.В. Литвинюк // Економіка та менеджмент: стратегічні імперативи, аналіз тенденцій та перспектив розвитку: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., 5 грудня 2014 р. – Херсон: Тімекс, 2014. – С. 135–137. (0,31 д.а.)

29. Литвинюк О.В. Основні аспекти управління активами та пасивами банків України в сучасних умовах фінансово-економічної нестабільності / О.В. Литвинюк // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна візія та виклики глобалізації: матеріали XII міжнар. наук.-практ.

конф., 26-27 березня 2015 р. – Тернопіль: «Вектор», 2015. – С.170–171. (0,13 д.а.)

АНОТАЦІЯ

Литвинюк О. В. Формування системи управління активами та пасивами банків. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – Гроші, фінанси і кредит. – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2015.

У дисертаційній роботі охарактеризовано теоретичні основи та складові процесу управління активами та пасивами банку у межах концепції контролінгу на засадах взаємозв'язку між результатами діяльності банку на різних рівнях управління. Визначено методологічні засади формування системи управління активами та пасивами банку під впливом зовнішнього середовища для забезпечення можливості обґрунтування управлінських рішень на різних рівнях.

Розроблено теоретичні й реалізовано практичні засади побудови матриці оцінки стратегій управління активами та пасивами банків з урахування динамічних змін на площині «ризик-дохід» з використанням багатовимірною кластерного аналізу.

Запропоновано методику структуризації й оцінки основних чинників впливу на результати управління активами та пасивами залежно від рівня управління (макроекономічні та внутрішньобанківські) із використанням інструментів кореляційно-регресійного аналізу.

Обґрунтовано науково-методичні рекомендації щодо удосконалення системи управління активами та пасивами банків на засадах прогнозування конфігурації кривої дохідності банку. Побудова прогнозу кривої дохідності дозволить банку виявляти й аналізувати ризики та розробляти інструментарій управління ними з метою обґрунтування стратегії управління активами та пасивами банку.

Запропоновано методику моделювання оптимальної структури портфелів активів та пасивів банку з урахуванням стратегій управління.

Розроблено методичний підхід декомпозиційного аналізу фінансових результатів процесів управління активами та пасивами в контексті концепції контролінгу.

Ключові слова: банки, система, стратегія, управління, активи, пасиви, ефективність, прибуток, ризик.

АННОТАЦИЯ

Литвинюк А. В. Формирование системы управления активами и пассивами банков. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – Деньги, финансы и кредит. – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2015.

В диссертационной работе охарактеризованы теоретические основы и составляющие процесса управления активами и пассивами банка в рамках концепции контроллинга, которая предусматривает наличие взаимосвязи между результатами деятельности банка на разных уровнях управления.

Определены методологические основы формирования системы управления активами и пассивами банка под влиянием внешней среды для обеспечения управленческих решений на разных уровнях.

Установлено, что существующие подходы к классификации стратегий управления активами и пассивами банков не соответствуют современным условиям и требуют усовершенствования. В работе разработано теоретическое обоснование оценки стратегий управления активами и пассивами в зависимости от сочетания показателей рискованности и доходности банка. На основании чего в дальнейшем исследовании реализованы практические основы построения матрицы оценки стратегий управления активами и пассивами банков, учитывая изменения результатов деятельности на плоскости «риск-доход» с использованием инструментов многомерного кластерного анализа.

По результатам реализации методических подходов к оценке стратегий управления активами и пассивами с использованием кластерного анализа установлено, что в докризисный период банки использовали преимущественно трансформационную и спекулятивную стратегии управления активами и пассивами. В условиях современного кризиса увеличивается количество банков, использующих наиболее эффективную стратегию, при этом значительное количество банков использует спекулятивную стратегию, вместе с тем стратегии большинства банков могут быть охарактеризованы как неэффективные.

Сформирована методика структуризации и оценки основных факторов, влияющих на результаты управления активами и пассивами в зависимости от уровня управления (макроэкономические и внутрибанковские), на основании использования инструментария корреляционно-регрессионного анализа. На основе обоснованной системы показателей доказано, что наибольшее влияние на результаты управления активами и пассивами банков Украины за период с 01.04.2003 по 01.01.2015 гг. оказали внешние макроэкономические факторы.

Предложена методика декомпозиционного анализа и оценки зависимости финансовых результатов процессов управления активами и пассивами (чистый денежный поток, чистый финансовый результат, чистая процентная маржа и отдача собственного капитала) от уровня дисбалансов финансовой деятельности банков. Практическое использование предложенного подхода позволяет определить и оценить влияние факторов с помощью корреляционно-регрессионного анализа на ключевые результативные показатели управления активами и пассивами банка и, в конечном итоге, способствует рациональному принятию управленческих решений.

Обоснованы научно-методические рекомендации по совершенствованию системы управления активами и пассивами банков на основе прогнозирования конфигурации кривой доходности банка с учетом особенности украинского банковского рынка. Построение прогноза кривой доходности позволит банку выявлять и анализировать риски и разрабатывать инструментарий управления ими с целью обоснования стратегии управления активами и пассивами банка.

Предложенная методика моделирования оптимальной структуры портфелей активов и пассивов банка способствует достижению запланированного уровня чистой процентной маржи как целевого показателя тактического уровня управления активами и пассивами банка.

Разработан научно-методический подход к выбору наиболее оптимальных портфелей активных и пассивных продуктов с точки зрения соотношения рискованности и рентабельности на основе декомпозиционного анализа финансовых результатов процессов управления активами и пассивами в контексте концепции контроллинга.

Ключевые слова: банки, система, стратегия, управление, активы, пассивы, эффективность, прибыль, риск.

SUMMARY

Litvinyuk O. V. The forming system management of asset and liability of banks. –Manuscript.

Dissertation for obtaining the candidate degree of economic sciences under the specialty 08.00.08 – Money, finance and credit. – Odessa National Economic University, Odessa, 2015.

The dissertation has substantiated a theoretical foundations components of asset and liability management of banks within the concept of controlling on the basis on the relationship between the performance of the bank at various levels of asset and liability management; defined a methodological principles at forming system of asset and liability management of banks.

The author has formed theoretical and practical principles implemented construction matrix evaluation strategies asset and liability management of banks incorporation of dynamic changes in the plane “risk-income” using multivariate cluster analysis.

The author has proposed a method of structuring and evaluation of the main factors affecting the results of asset and liability management, depending on the management level (macroeconomic and internal) using tools correlation and regression analysis.

The author has substantiated a scientific and methodic approach to improving asset and liability management of banks on the basis of forecasting the yield curve configurations bank.

Key words: banks, systems, strategy, management, asset, liability, efficiency, profit, risk.